

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

paradyhma vyshchoi osvity : monohrafiia [The humanitarian pedagogical paradigm of higher education: a monograph]. Kyiv, 333 p. [in Ukrainian].

4. Klepko, S. F. (2011). Edukologichni reprezentatsii znan: paradyhmy osvity [Educological representations of knowledge: education paradigms]. *Postmethodics*. Vol. 5 (102), pp.2–9. [in Ukrainian].

5. Savostianova, M. V. (2010). Struktura ta funktsionalnyi diapazon paradyhmalnoi nauky [Structure and functional range of paradigmatic science]. *Philosophy of Science: traditions and innovations*. Vol. 1 (2), pp.18–26. [in Ukrainian].

6. Semenova, A. V. (2009). Paradyhmalne modeliuвання u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv :

monohrafiia [Paradigm modeling in future teacher training: a monograph]. Odessa, 504 p. [in Ukrainian].

7. Spodin, L. A. (2012). Nova osvitiia paradyhma u filosofskomu dyskursi [A new educational paradigm in philosophical discourse]. *Philosophical Sciences: collection of scientific works*. Available at: file:///C:/Users/1/Downloads/http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Gileva/2012_66/ (Accessed 27 Feb.2020). [in Ukrainian].

8. Tumaseva, Z. Y., Bohdanov, E. N. & Shcherbak, N. P. (2004). Slovar-spravochnik sovremennoho obshcheho obrazovaniia: akmeolohycheskye, valeolohycheskye y ekolohycheskye tainy [Dictionary-reference book of modern general education: acmeological, valeological and ecological secrets]. St. Petersburg, 463 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 23.12.2020

УДК: 376.015.31:796

DOI:

Наталія Мукан, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету "Львівська політехніка"

Лариса Козіброда, кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри фізичного виховання
Національного університету "Львівська політехніка"

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті окреслено значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей з особливими потребами. Встановлено, що фізичне виховання і спорт мають великі можливості у процесі соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Підтверджено, що велика кількість фізичних вправ і варіативність їх виконання дає змогу проводити відбір доцільних поєднань для кожного окремого випадку. Це обумовлює перевагу засобів фізичного виховання. З'ясовано, що принципово новим для теорії та практики занять з дітьми з особливими освітніми потребами є посилення педагогічного аспекту корекційного впливу на основі врахування єдності біологічних, фізичних, психологічних і соціальних властивостей особистості дитини. Усе це складає основу для ефективної організації фізичного виховання під час інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: фізичне виховання; спорт; фізична культура; інклюзивне фізичне виховання; діти з особливими потребами.

Лім. 19.

Nataliya Mukan, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Pedagogy and
Innovative Education Department, Lviv Polytechnic National University

Larysa Kozibroda, Ph.D.(Physical Education and Sport),
Associate Professor of the Physical Education Department,
Lviv Polytechnic National University

THE ROLE OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT IN SOCIALIZATION OF CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Being a particular type of the person's activity, physical culture is significant factor for socialization. It should be indicated that in the system of cultural universal values of people, high level of health and physical condition largely determine the possibilities to master other values becoming the basis for socialization. From this respect, the scientific works relevant to the problem of consideration focus on the search of the most appropriate means and methods for physical education and sport that increase the efficiency of the process of the person's socialization. The article outlines the role of physical training and sport in socialization of children with special needs. It has been indicated, that physical education and sport provide great opportunities in the process of socialization of children with special educational needs. It has been testified, that a great number of physical exercises and variation in their exercising make it possible to select the appropriate combination for each occasion.

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

This determines the advantage of physical education. It has also been studied out that the strengthen of pedagogical aspect of corrective action based on the unity of biological, physical, psychological and social characteristics of the child's personality are fundamentally new for the theory and practice of classes with children with special educational needs. All the facts mentioned above compile the basis for efficient formation of physical education in the process of inclusive study of children with special educational needs.

Keywords: a physical education; sport; physical culture; an inclusive physical education; children with special needs.

Постановка проблеми. Фізична культура як специфічний вид людської діяльності є потужним фактором соціалізації. Особливо важливо підкреслити, що в системі культурних загальнолюдських цінностей високий рівень здоров'я і фізичної підготовленості багато в чому визначає можливості освоєння інших цінностей і в цьому сенсі є основою, без якої процес соціалізації мало ефективний.

Розкриттю соціальних функцій фізичної культури та спорту присвячені роботи В. Бальсевича [1], С. Гуськова [2], А. Ісаєва [4], В. Кірсанова [5], Л. Кривцун-Левшиної [7], В. Кряжа [8], Л. Лубишевої [9], О. Мамаєвої, Д. Мамаєва [10], І. Турчик [18] та ін.

Дослідження у цьому напрямі полягають у пошуку найбільш універсальних засобів і методів фізичного виховання і спорту, які впливають на підвищення ефективності процесу соціалізації особистості.

Уважаємо, що власне фізичному вихованню і спорту належить важлива роль в інтегруванні дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України, і є одним із напрямів гуманізації всієї системи освіти, що відповідає пріоритетам державної політики [13; 14].

Важливою проблемою для громадян з особливими потребами є інтеграція у суспільство та пристосування навколишнього середовища до їх потреб. Це може бути реалізовано насамперед через надання рівних можливостей щодо одержання початкової, середньої та вищої освіти дітьми, молоддю й дорослими інвалідами в інтегрованому оточенні. У XXI ст. необхідність використання фізичної культури у процесі соціалізації учнів з особливими освітніми потребами – очевидна.

Мета статті – окреслити значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні загальновизнано позитивний терапевтичний вплив рухової активності, у тому числі фізичної культури і спорту, на психічний і соматичний стан здоров'я людини. Раціонально підібрана й адекватна за навантаженнями фізична активність для учнів з особливими потребами сприяє стимуляції діяльності центральної нервової

системи, дезактуалізації патологічних переживань, сприяє підвищенню соціальної активності й активізує комунікативні здібності. Як доводять О. Кізенко [6] та В. Мигалюк [11], застосування засобів фізичної культури з метою медичної реабілітації уможлиблює знизити частоту загострень хронічних захворювань. Відзначено профілактичний і терапевтичний впливи фізичного виховання і спорту при запобіганні патологічних реакцій у стресоутворювальних ситуаціях на розвиток і плин атеросклеротичного процесу. Саме у процесі фізичного виховання, шляхом багаторазового повторення рухів відбувається активне удосконалення моторного і сенсорного орієнтування, тренування м'язів, поліпшується м'язово-суглобне почуття, вдосконалюється орієнтування в просторі та часі, формується пам'ять на послідовність рухів, розвивається уміння виконувати рух за словесною інструкцією, активно проходить аналіз руху за якістю виконання. З фізіологічної та медичної точок зору, правильно підібрані й дозовані фізичні вправи виступають могутніми аферентаціями, адресованими в різні відділи центральної нервової системи, що відповідають за співвідношення збуджувальних і гальмівних процесів у корі головного мозку. Саме тому фізична культура та фізичне виховання виступають вагомими компонентами комплексного впливу на учнів з особливими освітніми потребами та розглядаються вагомим чинником у їхній соціалізації.

У контексті нашого дослідження можемо відзначити, що основне завдання навчання дітей з особливими освітніми потребами – домогтися того, щоб вони, ставши дорослими, могли самі себе обслуговувати, виконувати в побуті й за можливості на виробництві спеціальні нескладні операції, орієнтуватися в навколишньому середовищі, мати достатній рівень фізичного розвитку й моторики. “Зрозуміло, що це завдання не можна розв'язати без впливу фізичного виховання” [11, 21]. Відзначимо, що в основі фізичного виховання лежать корекційно-компенсаторні прийоми. Незалежно від категорії учнів, під час фізичного виховання розв'язуються загальні оздоровчі задачі, що припускають організацію роботи таким чином, щоб впливати

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

не тільки на загальний стан, але відновлювати порушені хворобою функції організму. Ці задачі містять у собі фізичне оздоровлення, створення умов для правильного фізичного розвитку, загартовування, корекцію особливостей соматичного стану (корекцію акту дихання, порушень серцево-судинної системи).

Ще на початку ХХІ ст. Л. Огорелкова [12] наголошувала на тому, що *виховні задачі* фізичного виховання полягають у виробленні таких характерологічних рис дітей, як воля, наполегливість, почуття колективізму, організованості, активності, орієнтації, сміливості, а також забезпечують стимуляцію психічного розвитку цієї категорії учнів (розвиток уваги, пам'яті, інтелекту). Зокрема, виховання основних фізичних якостей (сили, спритності, швидкості, витривалості) у дітей з особливими освітніми потребами ще до кінця ХХ ст. вважалося недоцільним у зв'язку з панівною думкою про неможливість повноцінного пристосування їх до самостійного життя.

Як доводить О. Кізенко [6], фізичне виховання дітей з особливими освітніми потребами має свою *специфіку*, яка передбачає зміцнення здоров'я та загартовування дитячого організму, забезпечення правильного фізичного розвитку, навчання руховим вмінням та навичкам має здійснюватися одночасно з розв'язанням корекційних завдань.

Тобто у фізичному вихованні учнів з особливими освітніми потребами розв'язується низка спеціальних *корекційних задач*, що мають самостійне значення, але тісно взаємопов'язаних. Це насамперед задачі, включені до компенсації основного дефекту й корекції вторинних порушень, обумовлених основним захворюванням, виконання таких рухових завдань, що розвивають м'язово-суглобне чуття, орієнтування у просторі й часі, ступінь напруги та розслаблення м'язів, пам'ять на послідовність рухів. Правильно підібрані та дозовані, вони виступають могутніми аферентаціями, адресованими в різні відділи центральної нервової системи, які змінюють співвідношення збуджувальних і гальмівних процесів у корі великих півкуль, і тим самим можуть бути спрямовані на перебудову патологічних, умовних рефлексів.

У площині нашого дослідження доцільно констатувати, що серед обмежень життєдіяльності, які найчастіше зустрічаються в дітей з обмеженими освітніми можливостями, є слабка (обмежена) здатність до пересування.

Найчастіше у зв'язку з патологією кістково-м'язової системи, або інших органів й систем виникає дефіцит рухової активності, що в

результаті приводить до так названої гіпокінетичної хвороби. В її основі лежать гіподинамія та гіпокінезія [3]. Так, гіпокінезія характеризується низьким рівнем витрат енергії на м'язову роботу, локальним характером м'язової роботи, тривалою фіксованістю вимушеної пози, спрощенням і збіднінням координаційної діяльності, а гіподинамія передбачає абсолютне і відносно зниження обсягу й інтенсивності рухової активності дитини, що супроводжується малими м'язовими зусиллями. Усе це призводить до негативних наслідків, що проявляються у таких основних реакціях: зниження тону м'язів, порушення надійності координації рухів; дегенеративні й трофічні зміни опорно-рухового апарата; детренованість м'язів живота, що негативно впливає на функції травлення (атонія кишківника); порушення обмінних процесів та збільшення жирової тканини; зменшення обсягу циркулюючої крові, ослаблення тону судин і погіршення постачання тканин киснем; порушення серцевої діяльності і сили скорочення серцевого м'яза; порушення дихання через зменшення життєвої ємності легень і легеневої вентиляції.

Враховуючи описані порушення, можемо наголосити на вагомості профілактики гіподинамічної хвороби в учнів, які мають особливі освітні потреби. Наголосимо, що у цьому вагомому місці посідає оздоровча фізична культура, яка позитивно впливає не лише на кістково-м'язову систему, а й покращує психологічний стан учнів. Тобто, у цьому контексті фізична культура і спорт розглядаються дослідниками [19] як засіб фізичної, психологічної і соціально-середовищної реабілітації, а також і як елемент соціалізації учнів з особливими освітніми потребами в шкільному середовищі. Саме фізична культура і спорт у силу впливу, що активно діє на організм, на підвищення рівня фізичної підготовки, розширення кола спілкування, стимуляції "духу змагання" розглядається як оздоровче середовище, що позитивно впливає на процес соціалізації учнів з особливими освітніми потребами.

Поділяємо думку практиків [6; 11; 15], що фізичне виховання як ефективний метод удосконалення фізичного і морального потенціалу учнів з особливими освітніми потребами саме собою ще не є середовищем з погляду соціально-середовищної реабілітації. Оздоровлення дитини з використанням ранкової зарядки, лікувальної фізкультури й інших індивідуальних методів впливу ще не створює оздоровче середовище в освітньому закладі. Для цього доцільно додатково введено фактори ігрового та змагального характеру, які мають позитивний вплив на

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ У СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

розвиток моторики і створюють належні умови для соціалізації дітей. Саме під час змагань та ігор створюються належні можливості для максимальної самореалізації й самоствердження учнів, а також формуються передумови для їхньої соціальної інтеграції. Оздоровчий вплив змагань та ігор буде позитивно позначатися і на психологічному стані учнів.

Розв'язання освітніх задач з формування рухових умінь і навичок у роботі з учнями з особливими освітніми потребами під час занять з фізичного виховання стосується насамперед допомоги природному процесу формування вікових моторних функцій. Крім того, учителю необхідно зважати на формування тих рухових умінь і навичок, що дитина самостійно не може освоїти через патологічні зміни рухової сфери.

Повністю підтримуємо позицію В. Мигалока [11] у тому, що лише завдяки показу певних рухів, багаторазовому повторюванню тренувальних вправ, демонстрація яких постійно супроводжується словесним поясненням, можна домогтися вироблення у дітей з особливими освітніми потребами конкретних нескладних навичок. Саме при багаторазовому повторенні вправ можна досягнути удосконалювання моторного і сенсорного орієнтування, розвинуте вміння поступово переходить у строго диференційований імпульс, так само як і неоформлена, генералізована рухова реакція. Тобто "плануючи заняття з фізичної культури, спортивні ігри, розваги, свята та інші форми роботи, необхідно брати до уваги дотримання оптимального навантаження на дитину" [11, 21].

При систематичних заняттях фізичного виховання учні з особливими освітніми потребами мають змогу відповідно до їхніх потенційних можливостей досить ефективно оволодіти практичними навичками, а також одержують оптимальну функціональну підготовку. Поряд з поступовим ускладненням завдань від заняття до заняття збільшується і фізичне навантаження. Тому педагог повинен уміти регулювати величину фізичних навантажень, їх інтенсивність, темп виконання, тривалість відпочинку між вправами, а також уміти змінювати види діяльності на занятті відповідно до індивідуальних потреб учнів.

Вважаємо, цікавим досвід шкіл Великої Британії, де навчання інвалідів здійснюється, наскільки це можливо, у звичайних школах. Це, як стверджує у своєму науковому дослідженні І. Турчик, дозволяє у процесі навчання реалізувати такі завдання [16]: інтеграцію дітей-інвалідів та їх однолітків у навчальний процес; допомога дітям-інвалідам у набутті впевненості, адекватній

оцінці своїх – умінь та меж можливостей; виховання терпимості і поваги суспільства до інвалідів.

Формуючи навчальну програму з фізичної культури, фахівці Великої Британії розробляють відповідні навчальні вимоги для учнів з різними відхиленнями та потребами; критерії оцінки навчальних досягнень груп учнів з особливими потребами та кожного зокрема. При цьому особливу увагу приділяють подоланню потенційних бар'єрів у їх навчанні. У школах Англії учні з особливими потребами, що потребують допомоги, на уроках фізичної культури одержують спеціальний інвентар, засоби зв'язку та літературу; розуміння учнів у процесі фізичного виховання розвивають шляхом мобілізації всіх наявних відчуттів і попередньо набутого досвіду; процес фізичного виховання передбачає максимальну активізацію учнів у навчанні та фізичній діяльності; у процесі занять фізичними вправами учнів навчають контролювати свою поведінку, ефективно й безпечно брати участь у навчанні, та готують їх до праці [17; 17].

Висновок. Отже, у підсумку наголосимо, що фізична культура і фізичне виховання мають великі можливості у процесі соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Велика кількість фізичних вправ і варіативність їх виконання дає змогу проводити відбір доцільних поєднань для кожного окремого випадку. Це зумовлює перевагу засобів фізичного виховання. Принципово новим для теорії та практики занять з дітьми з особливими освітніми потребами є посилення педагогічного аспекту корекційного впливу на основі врахування єдності біологічних, фізичних, психологічних і соціальних властивостей особистості дитини. Усе це складає основу для ефективної організації фізичного виховання під час інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бальсевич В. Концепция альтернативных форм организации физического воспитания детей и молодежи. Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 1996. №1. С. 23 – 25.
2. Гуськов С., Зотов А. Физическое воспитание в школах зарубежных стран. Москва. 2001. 252 с.
3. Димпилова Л. Психологічна реабілітація дітей, котрі страждають ДЦП. *Соціальне забезпечення*. 2004. №1. С. 39–41.
4. Исаев А.А. Олимпийская педагогика: опыт моделирования психолого-педагогических технологий детско-юношеского спорта. Москва: ФиС, 1998. 240 с.

5. Кирсанов В.Е. Детский и юношеский спорт как средство социализации молодого поколения: дис. кандидата социологических наук. Москва, 2008. 146 с.
6. Кізенко О. М. Фізичне виховання учнів з особливими потребами. *Соціальний педагог*. 2017. №3 (123). С. 57–59.
7. Кривцун-Левшина Л.Н., Котляров И.В. Социология физической культуры и спорта. Витебск: УО ВГУ им. П.М.Машерова. 2009. 297 с.
8. Кряж В. Н. Гуманизация физического воспитания. Минск: НИО, 2001. 180 с.
9. Лубышева Л. Социология физической культуры и спорта. Москва: Учеб. пособие. 3-е изд. Академия. 2010. 269 с.
10. Мамаєва О.В., Мамаєв Д.Ю. Фізична культура і спорт як чинник соціалізації особистості. *Проблеми фізичного виховання і спорту*, 2010. № 7 С.58
11. Мигалюк В. Подолання вад засобами фізичного виховання. *Дефектолог*. 2014. №11 (95) листопад. С. 20–24.
12. Огорелкова Л. Загальні та індивідуальні особливості керування процесом фізичного виховання дітей-інвалідів по зору. *Молода спортивна наука України*. 2004. Вип. 7. Т. 1. С. 370–372.
13. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання : Закон України від 05.06. 2014 р.
14. Про внесення змін до закону України “Про освіту” щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг. від 23.05. 2017 р.
15. Сітовський А. М. Диференційований підхід у фізичному вихованні підлітків з різними темпами біологічного розвитку (на прикладі школярів 7-х класів): автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02. Львів : Львів. держ. ун-т фіз. культури, 2008. 20 с.
16. Турчик І. Особливості фізичного виховання школярів Великобританії. *Молода спортивна наука України*. 2003. Вип. 7. Т. 2. С. 172–175.
17. Турчик І., Шиян О. Інтеграція учнів з особливими потребами у навчальний процес із фізкультурної освіти (ФКО) в Англії. *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2004. №4. С. 143 – 145.
18. Турчик І. Шкільний спорт як соціально-ціннісна система у працях зарубіжних фахівців. *Проблеми сучасного педагогічного образования*. 2014. № 46. С. 206–213.
19. Чудная Р. В. Адаптивное физическое воспитание. Київ : Наукова думка, 2000. 360 с.

REFERENCE

1. Balsevich, V. (1996). Kontseptsiya alternativnyih form organizatsii fizicheskogo vospitaniya detey i molodezhi [Concept of alternative forms of organizing physical education of children and youth]. *Physical culture: education, training*. No.1. pp. 23 – 25. [in Russian].
2. Guskov, S. & Zotov, A. (2001). Fizicheskoe vospitanie v shkolah zarubezhnyih stran [Physical education in schools of foreign countries]. Moscow, 252 p. [in Russian].
3. Dympylova, L. (2004). Psykholohichna reabilitatsiia ditei, kotri strazhdaiut DTsP [Psychological rehabilitation of children suffering from cerebral palsy]. *Social welfare*. No.1. pp. 39–41. [in Ukrainian].
4. Isaev, A.A. (1998). Olimpiyskaya pedagogika: opyt modelirovaniya psihologo-pedagogicheskikh tehnologiy detsko-yunosheskogo sporta [Olympic pedagogy: experience in modeling psychological and pedagogical technologies of children's and youth sports]. Moscow, 240 p. [in Russian].
5. Kirsanov, V.E. (2008). Detskiy i yunosheskiy sport kak sredstvo sotsializatsii molodogo pokoleniya [Children's and youth sports as a means of socializing the younger generation]. *Doctor's thesis*. Moscow, 146 p. [in Russian].
6. Kizenko, O. M. (2017). Fizichne vykhovannya uchniv z osoblyvymy potrebamy [Physical education of students with special needs]. *Social pedagogue*. No.3 (123). pp. 57–59. [in Ukrainian].
7. Krivtsun-Levshina, L.N., & Kotlyarov, I.V. (2009). Sotsiologiya fizicheskoy kultury i sporta [Sociology of physical culture and sports]. Vitebsk, 297 p. [in Russian].
8. Kryazh, V. N. (2001). Gumanizatsiya fizicheskogo vospitaniya [Humanization of physical education]. Minsk, 180 p. [in Russian].
9. Lubyisheva, L. (2010). Sotsiologiya fizicheskoy kultury i sporta [Sociology of physical culture and sports]. Moscow, 269 p. [in Russian].
10. Mamaieva, O.V. & Mamaiev, D.Iu. (2010). Fizichna kultura i sport yak chynnyk sotsializatsii osobystosti [Physical culture and sports as a factor in the socialization of the individual]. *Problems of physical education and sports*. No. 7. p.58. [in Ukrainian].
11. Myhaliuk, V. (2014). Podolannya vad zasobamy fizychnoho vykhovannya [Overcoming defects by means of physical education]. *Defectologist*. No.11 (95). pp. 20–24. [in Ukrainian].
12. Ohorelkova, L. (2004). Zahalni ta indyvidualni osoblyvosti keruvannya protsesom fizychnoho vykhovannya ditei-invalidiv po zoru [General and individual features of the management of the process

**АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО
НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

of physical education of visually impaired children]. *Young sports science of Ukraine*. Issue 7. Vol. 1. pp. 370–372. [in Ukrainian].

13. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy pro osvitu shchodo orhanizatsii inkluzyvnoho navchannia : Zakon Ukrainy vid 05.06. 2014 r. [On amendments to some laws of Ukraine on education regarding the organization of inclusive education: Law of Ukraine of 05.06.2014]. [in Ukrainian].

14. Pro vnesennia zmin do zakonu Ukrainy “Pro osvitu” shchodo osoblyvosti dostupu osib z osoblyvymy osvithnimy potrebamy do osvithnikh posluh vid 23.05. 2017 r. [On Amendments to the Law of Ukraine “On Education” Regarding the Peculiarities of Access of Persons with Special Educational Needs to Educational Services” of 23.05. 2017]. [in Ukrainian].

15. Sitovskyi, A. M. (2008). Dyferentsiiovanyi pidkhid u fizychnomu vykhovanni pidlitkiv z riznymy tempamy biolohichnoho rozvytku (na prykladi shkoliariv 7-kh klasiv) [Differentiated approach in physical education of adolescents with different rates of biological development (on the example of 7th grade

students)]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. 20 p. [in Ukrainian].

16. Turchyk, I. (2003). Osoblyvosti fizychnoho vykhovannia shkoliariv Velykobrytanii [Features of physical education of schoolchildren in Great Britain]. *Young sports science of Ukraine*. Issue 7, Vol. 2. pp. 172–175. [in Ukrainian].

17. Turchyk, I. & Shyian, O. (2004). Intehratsiia uchniv z osoblyvymy potrebamy u navchalnyi protses iz fizkulturnoi osvity (FKO) v Anhlii [Integration of students with special needs into the educational process in physical education (PE) in England]. *Scientific notes of Ternopil State Pedagogical University. Series: Pedagogy*. No.4. pp. 143 – 145. [in Ukrainian].

18. Turchyk, I. (2014). Shkilnyi sport yak sotsialno-tsinnisna systema u pratsiakh zarubizhnykh fakhivtsiv [School sport as a social value system in the works of foreign experts]. *Problems of modern pedagogical education*. No.46. pp. 206 – 213. [in Ukrainian].

19. Chudnaya, R. V. (2000). Adaptivnoe fizicheskoe vospitanie [Adaptive physical education]. *Scientific thought*. Kyiv, 360 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 24.11.2020

УДК 373.091.016-057.87:004

DOI:

Іван Нищак, доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри технологічної та професійної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Михайло Юрків, студент
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ
НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті досліджено психолого-педагогічні основи використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітньому процесі, з’ясовано їх дидактичний потенціал для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках трудового навчання. Використання засобів ІКТ у трудовій підготовці школярів передбачає роботу з низкою сучасних програм комп’ютерної графіки (Adobe Photoshop, CorelDRAW, Quark-XPRESS, 3D Studio MAX, “КОМПАС” та ін.), що стимулює в учнів інтерес до художньо-творчої діяльності, сприяє активізації пізнавальних здібностей особистості.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; комп’ютерна графіка; навчально-пізнавальна діяльність; програмний засіб; трудове навчання.

Рис. 5. Літ. 7.

Ivan Nyshchak, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Technological and Vocational Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
Mykhailo Yurkiv, Student of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

**ACTIVATION OF EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS IN
LESSONS OF LABOR TRAINING BY MEANS OF INFORMATION AND
COMMUNICATION TECHNOLOGIES**

The article explores the psychological and pedagogical foundations of the use of information and communication technologies in the educational process, clarifies their didactic potential for activating the